

Linguet se je v tej zadevi s takim prepričanjem, s tolikim ognjem in s tako brezobzirnostjo proti liberalizmu izrazil, kakor nobeden drugi poznejših socijalističnih pisateljev.

Národne stvari.

Zgodovina priča, kako nevarna je nemškutarija slovanskim deželam.

Znano je iz zgodovine, da velik del severne Nemčije je bil nekdanj slovanski. Slovani so bili ali s silo ali zvijačo, najbolj pa po lastni malomarnosti ponemčeni.

Kako se je to z zadnjimi ostanki slovanskega prebivalstva pred 180 leti godilo, poroča nam Kristijan Henning okoli 1690. leta duhovnik v Wustrovu na Meklenburškem. O tamošnjih Slovanih in njihovem jeziku pred in za svojih časov piše tako-le: „Za pridigarja tega kraja postavljen si prizadevam nekoliko spisov narodovega jezika v roke dobiti. Pa vse zastonj. Lahko, ker, kolikor vsaj jaz vem, se v tem jeziku nikdar ni nič pisalo, pa tudi pisati ni moglo, ker v prejšnjih časih nikdo tega ljudstva ni znal niti brati niti pisati. Izobraženi po očetu ali materi ali po obeh slovanskega rodú so to nalašč zatajevali boječi ovaditi se, da so slovanske krvi. Šteli so si to v sramoto, in tujcem kolikormogoče zakrivali. Tujci pa so še manj na povzdigo jezikovo mislili, brez dvombe spoznavši, da si s takim delom ne pridobi ne dobička ne časti. Pridig starega učenika Bruna po pravici imenovanega blagovestnika meklenburških Slovanov v tem jeziku govorjeni in spisani ni več najti. Neprencenljiv ostanek bi bil starodavnosti! Ko se nič ni dalo pisanega najti, nabral sem nekoliko zanimivih stvari še živečih običajev in vraž tukajšnjih Slovanov hoté jih primerjati običajem in obredom drugih malikovavskih narodov, in dati jih z opombami med svet. Al vse mi je vpepelil požar leta 1691. Pozneje sem se seznanil z raznimi imenitnejši razodevajočimi posebno željo, da bi se kaj od tega jezika zvedelo. Nekteri so si dali celó ljudi pred-se poklicati in so jih izpraševali o jeziku in posamne besede iz njihovih ust si zapisali. To mi je željo po tem jeziku sopet zbudilo in skušal sem lastni in drugih želji vstreči. Bilo je sicer težavno in zdelo se mi je, da sem se praznega dela lotil. Prvič mi noben Slovan ni hotel obstati, da še kaj maternega jezika zná, bojé se, da prašaje ga hočem zasmehovati in sramotiti ga. Vrh tega so bili sami priprosti kmetje, ki sploh tako malo vejo o razlogih te ali one besede kaj povedati, kakor o drugih jezikih drugi prosti ljudje. Dandanes govorijo tu okoli le še nekteri starci in starke slovanski, in še tega skoraj ne smejo pred lastnimi otroci in drugo mladino, ker se jim posmehujejo, kajti tem, mladini namreč, se je materni jezik tako pristudil, da ga le čuti nočejo, tem manj se ga učiti. Zato se sme za gotovo pričakovati, da bode v 20—30 letih, kedar stari pomrjé, slovanski jezik tukaj zginil, in da potem tukaj ne najdeš več Slovana, če bi tudi veliko denarja za nj ponudil“.

Tako je opisal Henning tamošnje nemškutarje. Govoril je kot prorok resnico. Leta 1751. se je v Wustrovu zadnjikrat slovanska božja služba opravljala. Bili so sicer še Slovani v zadnji polovici 18. stoletja po svojem bitji tam, al ker so uradniki neprenehaje slovanski jezik zatirali, ljudstvo samo pa je tudi zanikerno bilo, je zdaj, kakor popotniki trdijo, popolnoma izginil, in prebivalci govorijo zdaj tam ravno

tako popačeno nemščino, kakor so prej govorili popačeno slovanščino.

Glejte sad nemškutarije! Pod hlimbo omike žrè narodnost ljudstev. S šolami pa začnó.

Slovensko slovstvo.

* *Občna zgodovina za niže razrede srednjih šol.* Spisal in založil Janez Jesenko, profesor v Trstu. Prvi del: Stari vek. — Profesor Jesenko, od ktereга imamo že „zemljepisno začetnico za gimnazije in realke“, je sedaj začel izdajati zeló potrebno „občno zgodovino“, ki se bode bistveno ločila od družih nemških knjig te tvarine v tem, da je v njej zgodovina zastavljena na zemljepis; spisatelj namreč pri zgodovini vsacega naroda ob kratkem popisuje deželo, po kateri je bil naseljen. Učenec in vsak drug čitatelj ima tedaj, ko se uči zgodovine, tudi tisti svet pred seboj, na katerem so se vršile zgodbe. Po našem mnenji izvrstno dobra misel! Jesenkova „občna povestnica“ ni tedaj suhoparen prepis ali prepoved nemških knjig, ki so od ministerstva za srednje šole že potrjene, ampak je izvirno delo. S tem sopet se je porlo nemškutarjem obrekovanje, da Slovenci ne znajo druga nego prestavljati nemška dela. Danes omenimo le še to, da se knjiga tu naznanjena, dobiva po 80 soldov pri gosp. pisatelju v Trstu, pa tudi pri knjigarjih. Drugi pot obširnejše o tej knjigi.

* *Vojvodina kranjska.* Zemljevid za ljudsko šolo; na svetlo dal Fel. Stegnar, učitelj v Idriji. — Radostni pozdravljamo ta zemljevid, ves primeren našim ljudskim šolam, na katerem učenec vidi domovino svojo, kako se stika s sosednimi deželami, razdeljeno v 12 okrajev, z glavnimi cestami, rekami, mesti itd. Le škoda, da pogrešamo vsaj imenitnejše goré naše, ki bi ne delale zemljevida nejasnega. Naj bi celó nobena ljudska šola kranjska ne bila brez ličnega tega zemljevida, ki barvan veljá le 20 soldov, in se dobiva pri gosp. izdatelju v Idriji.

Odprto pismo

slovenskim možém na Štajarskem in Koroškem!

Prihodnjega meseca prvi dnevi bodo sila važni dnevi za domovino Vašo a tudi za Avstrijo vso, kajti volitve bodo poslancev za deželni zbor.

Presvitli cesar je ministrom sedanjim ponovil pomenljiv ukaz: „Naredite mi mir med narodi mojimi!“ in ministru Hohenwartu bil je po teh besedah prvi nálog, da razpustí vse take deželne zbore, v katerih so dosehal zvonec nosili taki gospodje, katerim so pruske zmage veliko bolj pri srcu kakor pravica, ktera gré nam slovanskim narodom v Avstriji.

Razpuščeni so ti zbori tedaj tudi na Štajarskem in Koroškem, to je, nove volitve bodo, da se pokaže: ali je res volja slovenskih mož, da sopet pridejo taki poslanci v deželni zbor, ki z nogami tepajo pravice naroda slovenskega in svojo pravico stavijo pred našo, katerim je naša vera hud trn v peti itd.?

„Mi gospodje, Vi pa hlapci!“ — to je geslo njihovega liberalizma. In zato smo vsi Slovani nevoljni; zatirani v šolah, kancelijah in sicer v javnem življenji ne moremo priti do mirú. To pa je bitko délo srcu cesarjevemu, in zato je rekel: „mir bodi med narodi mojimi!“

Nove volitve naj tedaj vresničijo željo cesarjevo in pravične zahteve naše — po njih naj se ljulika loči od pšenice.

Zato treba, da se vsi volilci zavedajo, kakoršno dolžnost jim naklada cesarjeva beseda in sreča lastna, in da se po svoji vesti potem vedejo pri novih volitvah.

Svoji svojim najbolje zaupati moremo, to je res; al tudi med svojimi morajo se izbrati le taki možje za poslance, o katerih nas skušnja večletna uči, da je njihovo rodoljubje čisto in stanovitno. Če take izvolite in tudi vaši nemški sosede na Štajarskem in Koroškem si izberó poštene možake za svoje zastopnike, ki Slovincu privoščijo, kar Slovincu gré, potem bodo slovenski poslanci združeni s poštenimi Nemci v deželnem zboru močna skala, na kateri se bode razbilo nezadovoljstvo narodov.

Al vedeti morate, možje slovenski! da lepe in grde besede, da laži in podkupila boste morali odbijati od sebe, da Vas ne omamijo nasprotniki naši.

Strašili Vas bodo, da Slovenci hočejo zatreti nemški jezik, da se ga Vaši otroci ne bodo nič učili in to bode škoda za-nje. — To je grda laž. Vsaj Slovenci nismo tako neumni, da ne bi vedeli, da je prav koristno, če človek več jezikov zná. Al uči naj se nemški jezik v šoli na pravem mestu, da pa tudi v našem maternem jeziku se otroci v šoli učijo svet poznati, zgodovino, natoroznanstvo, sadjerejo itd. V maternem jeziku se otrok v ljudski šoli kar naravnost uči teh vednosti, ne pa da se mu v glavo vbija najpred nemški jezik in se zato ne uči potrebnih vednosti za življenje. Namesti da se s križem hodi okoli cerkve, hočejo nemškutarji, da bi se s cerkvijo šlo okoli križa! In pogledajte zdaj reveža Slovence v kanceliji! „Beri nemško pismo ali pa plačaj človeka, da ti ga prestavi“ — tako delajo z nami.

Druga grda laž je, da slovenski rodoljubi nočejo svobode, — da hočejo desetino in tlako nazaj, — da hočejo sužni biti grajščakom in „farjem“ in družih taci burk več. Ali nismo Slovenci še dosti trpeli od nemškutarjev, da bi si svobode ne želeli kakor riba vode? Ali niso ravno nemški gospodje bili večidel grajščaki, mi Slovenci pa tlačani? Ali niso ravno duhovni gospodje s spisovanjem dobrih knjig v kmetijstvu in družih rečeh nam pomagali do več premoženja. Če ni vsak duhoven tak, kakor bi imel biti, ali bomo kamenje metali potem na vse? Ali je mar tudi vsak „statthalter“ tak, kakor bi moral biti? ali vsak cesarsk uradnik, vsak dohtar, vsak kmet, vsak rokodelec tak, kakor bi moral biti?

Kdor tedaj s takimi lažmi in psovkami do Vas pride, poznate ga brž lahko, da Vas oslepariti hoče; ne poslušajte ga! In če Vam pride s tem, da Vam denarja obeta, da volite, kogar on nasvetuje, vzemite denar, pa ga nesite gosposki, da po kazenski postavi prejme, kar je zaslužil — zapor!

Na posled pa še eno: Združeni delajte! Ne, da bi eden vlekel hi, drugi hot! Tako se cepijo glasovi, in sovražnik pride na vrh pri volitvi. Mož, ki Vam jih za poslance svetujejo prijatli naroda, se držite trdno.

To pisemce Vam, bratje slovenski, pošiljamo zdaj Kranjci, ki sami z volitvami nimamo nobenega dela, in le željno gledamo na Vas, da se Vam po sreči izidejo volitve. V to Bog pomози in pamet slovenska!

V Ljubljani 20. avgusta 1871.

Dopisi.

Iz Štajarskega 20. avg. — Za juter (21. avg.) je začasni odbor za volitve deželnih poslancev na slovenskem Štajarji sklical v Maribor volilce, da 1) volijo centralni odbor, ki bode vodil volitve, in da

2) se določijo možje, ktere naj se v slovenskih okrajih volijo za poslance deželne. Stvar je jako važna, tako važna, da tako še nikdar ni bila. Če kedaj, je zdaj treba delati na vse strani, da se slovenskemu narodu ne vrinejo za poslance ljudje, ki z nogami tepajo svetinje naroda slovenskega! Zdaj zdaj se bodo plazili po naši slovenski zemlji grizoči volkovi v kožuho krotke ovce, da bi zapeljali nevedne in na svojo stran zavrnilo omahajoče. Zato rodoljubi! cujte in pazite.

Trst 14. avg. (*Čitalnica Rokoljska*) je imela 13. dne t. m. glavni zbor in volitev odbora. Izvoljeni so: za predsednika g. Peršič, za odbornike pa gg. Kozina, Purič, Kerpan, Cergoj, Pregrac, Pozar. Živila Rokoljska čitalnica!

Iz Cerknice 15. avg. (*Potovanje na Snežnik.*) Naj tudi jaz nekoliko besedic črtnem o potovanju na Snežnik. Dne 30. julija t. l. odpotoval sem s tremi tovarši proti visokemu Snežniku. Tavalimo počasno skozi veliki temni gozd, in drugi dan, to je, 31. julija prikoračili zjutraj ob 6. uri na vrh Snežnika. Nebó bilo je skoraj čisto jasno, in razgled lep in zanimiv. Mikalo me je posebno prepričati se, ali raste na tej visoki gori tako zvana belina (očino zelišče, Edelweiss), ker pravili mi so mnogi, da so te cvetlice na Snežniku zastonj iskali. Jaz sem jo zasledil precej na malem Snežniku; in kolikor više smo šli, toliko več je je bilo. Videl sem, da celó na vrhu in severni strani Snežnikovi raste gorski bor (rušje, Pinus Pumilio); kogar bi mikalo na tej visočini kratkočasiti se s kurjavo, ni treba deset korakov storiti, in borove suhljadi ima kolikor mu je drago. — Pljučnjaka ali gorskega maha, ki ima za pljuča posebno zdravilno moč, raste prav obilno pod vejami borovine in sicer edino (kolikor smo opazili) na Snežnikovem temenu. Snežnik je na vrhu s tenko travico, namešano z majhnimi cveticami, skoraj gladko obledinjen. Na vrhu je najmanj dvakrat toliko prostora kakor na vrhu Triglava. Še zmirom se radosten spominjam potovanja pred dvema letoma na Triglav; a reči moram, da na Triglav priti bilo je težavno, na Snežnik lahko; kajti steza na Snežnik je skoraj do vrha uglajena. Naleteli smo marsiktero strmino, a nikjer tako velike, da bi se morali z rokami ob tla prijemati. Potovanje na Snežnik je vse bolj prijazno, med turobno skladnjo velikanskih pečin pa gledaš, ako tavaš do vrha Triglavovega. Ostali smo na vrhu Snežnika štiri ure, potem pa se vrnili z neko sladko otožnostjo. Dolga gostovejna šuma senčila in spremljala nas je nazaj proti domu. Memo gredé prijazno opomnim vsakega, ki se je namenil na Snežnik, da se memo družega tudi preskrbi s čutaro dobre vode, kajti od grajščine do vrh Snežnika (celih sedem ur hodá) ni dobiti vode, posebno pa o vročem poletju ne. **Vovk.**

Iz Št. Jurja pri Šmarji. (*Strašno nesrečo*) so „Novice“ že zadnji pot na kratko naznanile, ki je zadela 13. dan t. m. našo faro. Popoldne ob poltreh med krščanskim naukom je tresčilo v cerkveni stolp. S stolpá leté ob zidu prebije strela zid na koru, ter leta in razsaja po cerkvi, da so kamenja in šipe vse križem frčale. Tri ljudi je ubila do mrtvega, veliko je hudo ranjenih, da je pri nekterih*) težko misliti, da bi še ozdraveli. Nekterim je čevlje razkosala, drugim obleko, ter jih tudi po malem ranila. Tudi gospoda fajmoštra je malo po levi roki in levem lici osmodila, ker je ravno vstric lece letela. Hvala Bogu! da jih vendar hujše ni poškodovala, kakor toliko, da leva roka jih malo boli in po lici skli. Ljudje po cerkvi

*) Slišali smo, da ena oseba je že umrla pozneje.